

Ρητό : "*Opre Roma* " (Οι Ρομ προχωρούν)

Τσιγγάνοι σε μία Πολυπολιτισμική Πραγματικότητα

ΙΑ Σπινθουράκη
ΠΤΔΕ – Πανεπιστήμιο Πατρών

Συμφωνείτε ή διαφωνείτε;

"Ο,τι είναι διαφορετικό [θεωρείται ότι] είναι επικίνδυνο για τις οργανωμένες κοινωνίες".

Τόνι Γκατλίφ, γαλλόφωνος σκηνοθέτης από το Αλγέρι, τσιγγάνικης καταγωγής

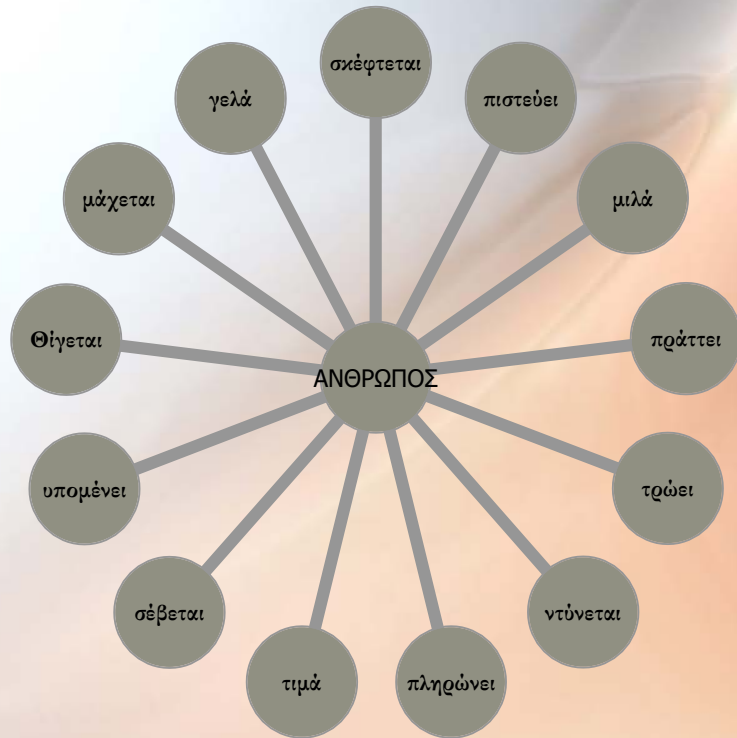
"Η διαφορετικότητα των πολιτισμών είναι πίσω μας, μπροστά μας και ολόγυρα μας. Η μόνη απαίτηση που μπορούμε να έχουμε απ' αυτήν είναι να παίρνει μορφές ώστε η κάθε μία από αυτές να συμβάλει στην ύψιστη γενναιοδωρία των άλλων λαών."

• Γάλλος Ανθρωπολόγος, **Claude Lévi-Strauss (1952)**

Πολυπολιτισμικότητα

•Όταν δύο και πλέον πολιτισμικά διαφοροποιημένες ομάδες συνυπάρχουν στον ίδιο χώρο.

•Ο άνθρωπος ως διαφοροποιημένο άτομο διακρίνεται από το πως →

Πολυπολιτισμικότητα και Κοινωνία

Μια ενιαία δημοκρατική κοινωνία νοείται μόνο εάν τα δικαιώματα των διαφοροποιημένων πληθυσμών που ζουν μέσα σε αυτήν αντανακλώνται στις αρχές, στον πολιτισμό, στα σχολεία και στις υπηρεσίες της. Ένας πολιτισμός ή μια κοινωνία δεν μπορεί να θεωρηθεί δημοκρατική εάν δεν λαμβάνει υπόψη και δεν συμπεριφέρεται ανάλογα στην κοινωνική διαφορετικότητα (Σπινθουράκη & Φτερνιάτη 2003).

Πολυπολιτισμικότητα και Κοινωνία

- Με πιο απλά λόγια, η ορθή αντιμετώπιση της πολυπολιτισμικότητας δεν μας βοηθά μόνο να είμαστε πιο αποτελεσματικοί στην προσφορά υπηρεσιών και στην ομαλή ενσωμάτωση των διαφορετικών πληθυσμών αλλά και στη δημιουργία μιας σύγχρονης δημοκρατικής κοινωνίας.

Το ζητούμενο ποιο είναι;

- Να γνωρίσουμε ποιοι είναι οι Τσιγγάνοι...
ας αρχίσουμε ένα πρώτο σύντομο ταξίδι
γνωριμίας...
- Είναι
 - *ένας λαός χωρίς γραπτή γλώσσα ,
ένας αρχαίος νομαδικός λαός
που στο πείσμα των αιώνων
διατηρεί την παράδοση
της περιπλάνησης.*

Ποιοι είναι οι Τσιγγάνοι;

- Οι Ρομά (στον ενικό αριθμό Ρομ), είναι γνωστοί επίσης και ως Ρομ, Τσιγγάνοι, ή Αθίγγανοι και με τον, κάποιες φορές υποτιμητικό, χαρακτηρισμό Γύφτοι, είναι ένας κατά βάση νομαδικός λαός με Ινδική καταγωγή. Η πρώτη ιστορική αναφορά για τους Ρομά γίνεται από τον Ηρόδοτο που αναφέρει τον λαό των "Σιγύνων".

Ονομασία

- Η λέξη "Ρομ", που χρησιμοποιείται σε πολλές περιοχές από τους ίδιους, σημαίνει στη γλώσσα τους "άντρας" ή "σύζυγος". Μεταξύ τους χρησιμοποιούν τα "Μελελέ" (Λαός μαύρος), "Μανούχ" (άνθρωπος) και "Σίντε". Επίσης, η λέξη "αθίγγανος" ή "ατσίγγανος" σημαίνει τον "ανέγγιχτο" (από την ονομασία της χαμηλότερης ινδουιστικής κάστας, από την οποία πιθανολογείται ότι προήλθαν) και ετυμολογείται από το στερητικό α- και το ρήμα θιγγάνω, δηλαδή "αγγίζω".

Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει εγκρίνει τη χρήση της λέξης "Roma" στα επίσημα έγγραφά του (CLRAE σύσταση 11 - Ιούνιος 1995).

Η Γλώσσα τους

Η γλώσσα των Ρομά, η Ρομανί ή "Ρομανές", είναι μία Ινδοευρωπαϊκή γλώσσα που συγγενεύει με τις διάφορες γλωσσικές διαλέκτους της Ινδίας ιδιαίτερα με την γλώσσα Πουντζάμπι της Βόρειας Ινδίας. Στις διάφορες περιοχές που κατοικούν Ρομ έχουν διαμορφωθεί πολλές τοπικές διάλεκτοι, επηρεασμένες από τις τοπικές γλώσσες.

Η Γλώσσα τους

- Μια και οι Ρομ δεν έχουν γραπτή γλώσσα, υπάρχει μεγάλη δυσκολία στην καταγραφή διατήρηση και μελέτη του γλωσσικού τους ιδιώματος. Οι διάφορες ομάδες μιλούν ιδιώματα που έχουν αρκετά μεγάλη σχέση μεταξύ τους και συναπαρτίζουν αυτό που αποκαλείται "τσιγγάνικη διάλεκτος". Συνήθως χρησιμοποιείται μεταξύ τους σαν συνθηματική γλώσσα. Στις επαφές τους με τους ντόπιους χρησιμοποιούν τη γλώσσα του τόπου που διαμένουν.

Η Γλώσσα τους

Η ομιλούμενη γλώσσα Rromani είναι ποικίλη, αλλά όλες οι διάλεκτοι περιέχουν μερικές κοινές λέξεις . Με βάση τη γλώσσα, οι Ρομ διαιρούνται σε τρεις πληθυσμούς:

- Domari της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Ευρώπης (τα DOM)
- Lomarvren της κεντρικής Ευρώπης (το Lom)
- Rromani της δυτικής Ευρώπης (το ROM).

Πολιτισμός – Κουλτούρα

Η σημαντικότερη γιορτή των Ρομά είναι η γιορτή της Άνοιξης. Η προέλευσή της είναι ελληνική και γιορτάζεται από 23 Απρίλη μέχρι 1 Μάη σε όλη την Ευρώπη.

Στην Ελλάδα διακρίνουμε δύο ομάδες Ρομά: τους μετακινούμενους και τους εγκαταστημένους. Οι πρώτοι συνεχίζουν τη νομαδική ζωή και είναι συνήθως πλανόδιοι έμποροι φρούτων, λαχανικών, μικροεπίπλων και άλλων ειδών οικιακής χρήσης.

Πολιτισμός – Κουλτούρα

- Οι δεύτεροι κατοικούν είτε στις παρυφές των μεγάλων αστικών κέντρων, συνήθως σε συνοικίες υποβαθμισμένες ή οριοθετημένες χωροταξικά. Τα επαγγέλματα που εξασκούν έχουν σχέση συνήθως με το εμπόριο και πολύ πιο σπάνια με εξαρτημένη μισθωτή εργασία. Στα σχετικά με τη μουσική επαγγέλματα όπως μουσικοί, οργανοπαίκτες, τραγουδιστές κλπ. έχουν ισχυρή παράδοση και πολιτισμό.

Θύματα διακρίσεων

Εξαιτίας του νομαδικού τρόπου ζωής τους και της έλλειψης επιθυμίας ή/και δυσκολίας προσαρμογής στον τρόπο ζωής της πλειοψηφίας των υπόλοιπων κατοίκων κάθε περιοχής οι Τσιγγάνοι έχουν πέσει συχνά θύματα διακρίσεων. Συχνά αρνητικά στερεότυπα είναι αυτά του "κλέφτη", του "επαγγελματία ζητιάνου", του "τσιγγούνη" κ.ά.

Κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι Ρομά υπήρξαν μεταξύ των θυμάτων των μαζικών εκτελέσεων στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως, μαζί με Εβραίους, κομμουνιστές, ομοφυλόφιλους και Μάρτυρες του Ιεχωβά. Υπάρχει η άποψη ότι περίπου 400.000 Ρομά εκτελέστηκαν από τους Ναζί την περίοδο εκείνη.

Διακρίσεων... συνέχεια

Οι Τσιγγάνοι ή Ρομά, μέλη της πολυπληθέστερης και της πιο αδικημένης ίσως διακρατικής μειονότητας στην Ευρώπη, είναι πληθυσμοί παραδοσιακά νομαδικοί που βρίσκονται πια κατά ένα μεγάλο ποσοστό στα όρια της ένταξης στις κοινωνίες όπου ζουν. Είναι επίσης τα παραδοσιακά θύματα ακραίων ρατσιστικών προκαταλήψεων σχετικά με τη φιλοσοφία, τον τρόπο ζωής και τις επιλογές των κοινοτήτων τους. Τα θεμελιώδη δικαιώματά τους παραβιάζονταν και εξακολουθούν να παραβιάζονται συστηματικά σε όλα τα κράτη. Οι Ρομά υπήρξαν εν κατακλείδι διαχρονικά τα πλέον ευάλωτα και σιωπηλά θύματα, από την εποχή του ολοκαυτώματος μέχρι την τελευταία κρίση στο Κόσοβο.

Συμμετοχικότητα - Κοινωνικότητα

- Οι έλληνες Ρομά έχουν 114 σωματεία πανελλήνια (Συνομοσπονδία Ελλάδος) με 300 χιλιάδες εγγεγραμμένα μέλη, ενώ το 2006 συγκρότησαν και πολιτικό κόμμα με τον τίτλο "Ασπίδα-Ρομ" (Ανεξάρτητη Συσπείρωση Πολιτών Ιδιαίτερου Αυτοπροσδιορισμού ΡΟΜ).

Συμμετοχικότητα - Κοινωνικότητα σε διεθνές επίπεδο:

- Έχουν γίνει τέσσερα συνέδρια παγκόσμιου Romani μέχρι σήμερα. Κύριοι στόχοι αυτών των συνεδριάσεων είναι η τυποποίηση της γλώσσας Romanes, οι επανορθώσεις από τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, οι βελτιώσεις στα αστικά δικαιώματα και στην εκπαίδευση, που συντηρεί τον πολιτισμό Romani, και η διεθνής αναγνώριση των Ρομ ως εθνικής μειονότητας ινδικής προέλευσης.
- Μεταξύ των κύριων οργανώσεων των Ρομ, η διεθνής ένωση Romani έχει συμβουλευτική θέση στο κοινωνικό και οικονομικό συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών.

Επειδή μια εικόνα = χίλιες λέξεις...

Οικογένεια Family

Αγνίστες: Through My Eyes
Τσιγγάνοι: Η Δική Μου Πραγματικότητα

“Όσο πάνε κι αλλάζουν τα χρόνια, κάποιοι μετανιώνουν που έχουν τόσα πολλά παιδιά”
“As times change, some of us regret having so many children”

“Όταν ένα κορίτσι παντρευτεί,
When a girl gets married,
φεύγει από την οικογένεια του πατέρα
she leaves her father's family
και πάει στην οικογένεια του άνδρα.
and goes to her husband's family.
Θεωρείται πλέον ξένο στην οικογένεια
She is now a stranger to
του πατέρα, ζένη γονιά”
her father's family”

“Υπάρχει κάτι το ακαταμάχητο ανάμεσα τους,
The bonds between them are unbreakable,
που δεν μπορεί, όσα χρόνια κι αν περάσουν,
No-one can change this
δεν μπορεί αυτό να το αλλάξει κανείς”
no matter how many years go by”

Πρόσωπα People People Πρόσωπα

Γυναιές: Through My Eyes
Τσιγγάνοι: Η Δική Μου Πραγματικότητα

“Αν σε ένα γλέντι σηκωθεί ένα κορίτσι και χορέψει,
“At a celebration, if a girl gets up
παίρνει αξία ο πατέρας της, είναι τιμή του”
and dances it is an honour for her father”

“Το αγόρι όποτε θέλει βρίσκει τη νύφη.
“A boy can find a bride whenever he wants.
Μπορεί να παντρευτεί στα είκοσι και να πάρει κορίτσι δεκατεσσάρων χρονών”
He can marry a fourteen-year-old girl in his twenties”

“Τα αγόρια είναι ελεύθερα,
“Boys are free.
μπορούν να βγουν από το καταυλισμό
They can go out at night and return late,
και να γυρίσουν ακόμα και
even at three in the morning”
στις τρεις το βράδυ”

Πρόσωπα People People Πρόσωπα

Gynsies: Through My Eyes
Τσιγγάνοι: Η Δική Μου Πραγματικότητα

“Αν ένα κορίτσι φορέσει παντελόνι,
If a girl wears trousers it's a disgrace
είναι προσβολή του πατέρα και του αδερφού,
to her father and brother
εκτός αν ο πατέρας το επιτρέψει κι αυτό
unless the father allows it and then only
για καμιά γιορτή, για κάνα γλέντι,
for a special occasion, like a celebration or a fiesta,
όχι καθημερινά”
not every day”

“Υπάρχει κοριτσάκι
There's a five-year-old girl
πέντε χρονών λογοδοσμένο,
who's already betrothed
Και κορίτσια δώδεκα και δεκατριών χρονών
and there are girls of twelve and thirteen
είναι παντρεμένα, είναι έγκυοι,
who are married, pregnant,
έχουν οικογένεια”
have a family”

Καθημερινότητα Daily Life Βοηθητικότητα Επιχειρηματικότητα

Gypsies: Through My Eyes
Τσιγγάνοι: Η Δική Μου Πραγματικότητα

“Όλα, τα πάντα σε μια οικογένεια είναι το αυτοκίνητο,
everything in the family depends on the car,
γιατί με το αυτοκίνητο βγαίνει το μεροκάματο”
because it's with the car that we make a living”

“Ο νεαρός για να ζήσει την οικογένειά του
This young man has loaded his pickup with fruit
έχει φορτώσει φρούτα και είναι έτοιμος
in order to earn a living
να πάει για γύρα,
and now he's going round to sell it
να γυρίσει σπίτι του με το μεροκάματο”
so he can come home with the day's take”

“Μια Τσιγγάνα λέει τη μοίρα
A Gypsy woman reads the palm
σε κάποια μπαλαμή [μη-Τσιγγάνα].
of a 'balami' [non-Gypsy] woman.
Η κυρία αυτή το έχει κάνει επάγγελμα να λέει τις μοίρες,
this woman makes her living from fortune-telling
τα φλιτζάνια για να μπορεί να ζήσει την οικογένειά της”
so she can feed her family”

“Το παιδί προσπαθεί να μάθει τη δουλειά
This boy is trying to learn the business
για να βοηθήσει την οικογένειά, γιατί σε δυο-τρία χρόνια
so he can help his family because in a couple of years
θα νιώθει υποχρεωμένο να βοηθήσει”
he will feel obliged to do so”

Καθημερινότητα Daily Life Καθημερινότητα

Γυναικείες: Through My Eyes
Τσιγγάνοι: Η Δική Μου Πραγματικότητα

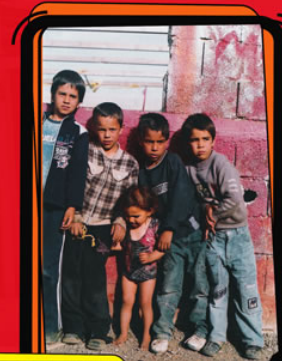
“Οι περισσότερες γυναίκες
Most women
κάθονται κάτω και μαγειρεύουν
sit on the ground to cook
γιατί δεν έχουν τη δυνατότητα
because they can't afford
να πάνε να πάρουνε μια κουζίνα”
to buy a cooker”

“Η κοπέλα εδώ πήγε στη λαϊκή,
This girl went to the flea market
πήρε ένα παντελόνι
and bought a pair of trousers
και αφού θεωρείται ντροπή
and since it's shameful
μια κοπέλα να φοράει παντελόνι
for a girl to wear trousers,
κάθισε, το ζήλωσε και το έφτιαξε φούστα”
she ripped out the seams and made a skirt”

Παιδιά Children Παιδιά Παιδιά Παιδιά Παιδιά

Γυναιές: Through My Eyes
Τσιγγάνοι: Η Δική Μου Πραγματικότητα

“Κάποια παιδιά πάνε σχολείο,
“Some children go to school,
αλλά σταματάνε μόλις μάθουν
but they drop it as soon as they learn
να γράφουν και να διαβάζουν”
to read and write”

“Θεωρήθηκε ντροπή να πηγαίνω σχολείο. Εφτά ώρες στο σχολείο, λέγανε, τι κάνει εκεί;
“Everyone thought it was shameful for me to attend school. Seven hours at school, they said, what for?”
Με επηρέασαν τόσο πολύ που κατάφεραν να με σταματήσουν”
They influenced me so much that they managed to make me stop”

Παιδιά Children Παιδιά Παιδιά Παιδιά Παιδιά

Gypsies: Through My Eyes
Τσιγγάνοι: Η Δική Μου Πραγματικότητα

“Ένα κοινό χαρακτηριστικό που έχουν όλοι οι Τσιγγάνοι:
A common trait of all Gypsies

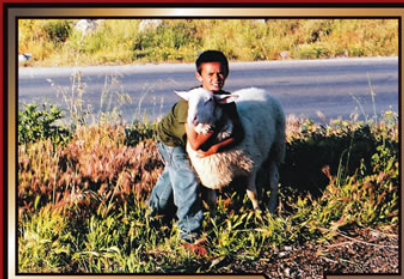
Βασίζονται πολύ στα παιδιά τους.
Is that they depend on their children a great deal.

Δεν τους λένε μη και όχι, τα αφήνουν να μάθουν μόνα τους
They never say 'no' and 'don't'. They let them discover things on their own

για να αποκτήσουν μια ελευθερία στο αίμα τους”
so that freedom runs in their blood”

Εθίμα Customs

Γυναιές: Through My Eyes
Τσιγγάνοι: Η Δική Μου Πραγματικότητα

“Είναι γρουσουζιά να μπαίνει
its bad luck to buy
σφαγμένο ένα αρνί στο σπίτι.
a slaughtered lamb.
Τα παίρνουν ζωντανά
they buy them live and
και τα σφάζουν οι ίδιοι.”
slaughter them themselves

“Το Πάσχα τα παιδιά βουτάνε
At Easter, children dip their finger
το δάχτυλο τους στο αίμα του σφαγμένου αρνιού
in the lamb's blood
και το βάζουν στο κούτελό τους.
and place it on their forehead.
Λένε ότι κάνει τα παιδιά γερά”
They say it keeps children strong and healthy

Εθίμα Customs

Γενσιές: Through My Eyes
Τσιγγάνοι: Η Δική Μου Πραγματικότητα

“Γιορτάζουμε την ημέρα του Άι Γεώργη.
We also celebrate saint George's day.
Πάμε πρωί-πρωί στην εκκλησία
we go to church first thing in the morning
κι από την ώρα που θα γυρίσουμε
and celebrate from the time we get back
θα γλεντάμε για δύο μέρες”
for two whole days

“Είναι προσβολή να μην έρθει ο γείτονας
It's an insult if the neighbour
να γλεντήσει μαζί μας”
doesn't come to celebrate with us

Δεν είναι όλοι ίδιοι... οι ανάγκες ποικίλουν...

...Η ζωή τους επίσης.

Το ταξίδι είναι μακρύ, όμως ...

Γνωρίζοντας και αποδεχόμενοι την ετερότητά τους, γλωσσικά και πολιτισμικά, ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να συμβάλλει αποτελεσματικά στην ανάδειξη του δυναμικού του κάθε παιδιού...
είτε «μπαλαμού» είτε «ρομά».

«...κανείς άνθρωπος δεν έχει μεγαλύτερο δικαίωμα να βρίσκεται σε ορισμένο μέρος της γης απ' ό,τι κάποιος άλλος...»

Immanuel Kant, 1795

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας!

Πηγές

- Zachos, D. Roma, Egalitarianism and School Integration: The Case of Flampouro. *Journal for Critical Education Policy Studies*, 4(2) (11/ 2006)
<http://www.jceps.com/index.php?pageID=article&articleID=76>
- <http://www.lse.ac.uk/collections/hellenicObservatory/pdf/symposiumPapersonline/Daskalaki.pdf>
- Strauss, C.L. (1952). Race et histoire. Paris: UNESCO.
- Αθήγγανοι. <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%B8%CE%AF%CE%B3%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CE%B9>
- 4th European Social Forum
- <http://athens.fse-esf.org/prog/oi-rom-diekdikoy-n-ta-themelidi-dikaimata-toys-stegi-ygeia-paideia-ergasia>
- Οι Έλληνες Τσιγγάνοι. <http://lyk-varth.ilei.sch.gr/rom/rom1/index.htm>
- Χατζησαββίδης, Σ. Οι “ασθενείς” γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η στάση τους απέναντι στο γλωσσικό ηγεμονισμό: η περίπτωση της ρομανές. <http://users.auth.gr/~sofronis/47ar.htm>
-
- Λυδάκη, Α. (1997). Μπαλαμέ και Ρόμα. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Εθνική Επιτροπή για τα δικαιώματα του ανθρώπου. http://www.nchr.gr/category.php?category_id=61
- Σταθοπούλου, Χ. Τσιγγάνοι μαθητές: στην κοινότητα, στο σχολικό χώρο, στη σχολική τάξη
http://www.rhodes.aegean.gr/LTEE/papers/paper_docs/stathop/7
- Τσιγγάνοι: Οι δική μου πραγματικότητα - 26/11/2005 - 14/01/2006 Ιστορικό Μουσείο Κρήτης.
<http://www.historical-museum.gr/html/ektheseis/tsigganoi/prologos.html>